

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра фізичної терапії, фізичного виховання та біології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
(ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ)»

для здобувачів другого(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
за освіто-професійною програмою Середня освіта (Біологія та
здоров'я людини)

Слов'янськ 2020 р

УДК 378.016:001.8(072)

М54

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Донбаського державного педагогічного університету
(протокол № 1 від 28.08.2020 року)*

Рецензенти:

Дичко В.В. - доктор біологічних наук, професор, зав. кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології ДВНЗ ДДПУ.

Віцько С.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, зав. кафедри методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін ДВНЗ ДДПУ.

Методичні рекомендації з дисципліни «Методологія наукових досліджень (за спеціальністю)» для здобувачів другого(магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) за освіто-професійною програмою Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) /уклад.: В.Є. Бобирев; Донбаський державний педагогічний університет. – Слов'янськ : Вид-во ДДПУ, 2020. – 22 с.

Методичні рекомендації призначено для надання допомоги студентам денної форми навчання при вивченні дисципліни «Методологія наукових досліджень (за спеціальністю)» згідно з чинними стандартами України. Видання містить розширений план лекційних занять, практичних робіт і вимоги до порядку їх виконання, питання щодо самоконтролю, тематику й вимоги до оформлення рефератів, критерії оцінювання, літературні джерела.

УДК 378.016:001.8(072)

© Бобирев В.Е., 2020

© ДДПУ, 2020

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Структура навчальної дисципліни.....	6
3. Зміст дисципліни за темами	7
4. Структура практичних занять.....	11
5. Самостійна робота	13
6. Перелік тем рефератів.....	14
7. Вимоги до оформлення рефератів	14
8. Академічна доброчесність	18
9. Питання до заліку з дисципліни.....	18
10. Рекомендована література.....	21

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета вивчення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень (за спеціальністю)» полягає формуванні у майбутніх учителів біології та основ здоров'я системних знань і розуміння концептуальних методів наукових досліджень, що полягає у розкритті теоретичних та практичних аспектів наукової роботи.

Завдання (навчальні цілі) навчальної дисципліни передбачають формування у здобувачів компетентностей та програмних результатів навчання, як-от:

- *загальних компетентностей (ЗК)*: володіння науковим світоглядом; знання основних теорій, концепцій, вчень, які формують наукову картину світу; вміння відстоювати власні наукові погляди (ЗК₁); здатність користуватись сучасними, у т. ч. інформаційними технологіями, застосовувати програмні засоби (ЗК₂); здатність учитись і оволодівати сучасними знаннями, критично оцінювати інформацію з різноманітних джерел, переосмислювати власний і чужий досвід, аналізувати свою професійну й соціальну діяльність та ухвалювати конструктивні рішення (ЗК₃); знання основних методів наукового пошуку; вміння планувати й організовувати дослідження за прикладною тематикою, узагальнювати отримані результати, оформлювати і презентувати наукові здобутки відповідно до чинних вимог (ЗК₇).

- *спеціальних (фахових) компетентностей (ФК)*: здатність належно використовувати термінологію у галузі біології та здоров'я людини, ефективно й вільно передавати наукові ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами (ФК₃); здатність до комплексного планування, організації та здійснення наукових і навчальних проектів, підготовки аналітичної звітної документації та презентацій (ФК₇); здатність виконувати роботу з дотриманням правил біологічної етики, біобезпеки, біозахисту (ФК₁₄); здатність проводити дослідження та здійснювати

викладання із дотриманням норм академічної доброчесності, розуміти основні засади міжнародних практик з ділового адміністрування науково-дослідної діяльності (ФК₁₅).

• *Програмні результати навчання:* узагальнює базові знання природничих та конкретних біологічних наук в обсязі, необхідному для обґрунтування загальнотеоретичних питань біології і основ здоров'я людини (об'єктно-предметна область, термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження, історія розвитку тощо) (ПРН1); знає особливості розвитку сучасної біологічної науки, основні методологічні принципи наукового дослідження, методологічний і методичний інструментарій проведення наукових досліджень за спеціалізацією, представляє результати наукової роботи письмово (у вигляді звіту, наукових публікацій тощо) та усно (у формі доповідей та захисту звіту) з використанням сучасних технологій, вміє коректно вести дискусію (ПРН2); розуміє основні засади функціонування міжнародної наукової спільноти: принципи рецензування рукописів публікацій, вимірювання наукометричних індексів, організації міжнародного співробітництва, подання конкурсних заявок на гранти та принципи їх відбору (ПРН3); володіє основами професійної культури при підготовці та редагування текстів державною мовою з предметної спеціальності (ПРН7); здатний висловлювати власні міркування, висновки, давати пояснення, що їх обґрунтовують, звертаючись до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються (ПРН15); вміє спілкуватись в діалоговому режимі з колегами та цільовою аудиторією, використовує бібліотеки, інформаційні бази даних, Інтернет ресурси для пошуку необхідної інформації (ПРН16); знаходить шляхи швидкого й ефективного розв'язання поставленого завдання, генерує ідеї, використовуючи отримані знання та навички (ПРН19); дотримується норм академічної доброчесності під час навчання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів наукової роботи, знає

основні правові категорії та особливості використання результатів інтелектуальної діяльності (ПРН20).

Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	зокрема			усього	зокрема		
		л	пр	с.р.		л	пр	с.р.
Тема 1. Поняття про науку, її суть, мета і завдання	15	2	2	11	15	2		13
Тема 2. Основні категорії науки. Суть і особливості процесу	16	2	2	12	18		2	16
Тема 3. Загальні наукові аспекти методології досліджень	20	4	4	12	18	2		16
Тема 4. Структура дослідження. Розробка концептуальних	16	2	2	12	18		2	16
Тема 5. Розробка та експериментальна перевірка моделі, головних ідей, концептуальних положень, що покладені в основу дослідження.	18	4	2	12	18	2		16
Тема 6. Обробка даних та оформлення результатів дослідження	20	4	4	12	18		2	16
Усього годин	105	18	16	71	105	6	6	93

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Поняття про науку, її суть, мета і завдання.

1. Наука – система знань.
2. Функції науки.
3. Наукове і ненаукове пізнання світу.
4. Місце науки серед інших форм пізнання: релігії, мистецтва, філософії, містичного і езотеричного пізнання світу.
5. Закономірності історичного розвитку науки.
6. Пранаука і наука нового типу. Наука як феномен “західної” цивілізації. Гіпотези про виникнення науки.
7. Критерій правдивості науки – практика.
8. Неправдиві (псевдонауки) науки.
9. Мета науки, її завдання. НТП і наука.
10. Система наукових знань. Фундаментальні і прикладні науки. Природничі, суспільні і гуманітарні науки. Метанаука. Науковедення (наукознавство). Зв’язки між науками.
11. Міждисциплінарні дослідження. Вузкий (спеціалізований) науковий напрям та його зв’язок з іншими науками через єдиний методологічний підхід (спільні методи дослідження, єдиний понятійно-термінологічний апарат). Використання категорій інших наук. Роль міждисциплінарних досліджень.
12. Структура науки: об’єкт, предмет дослідження.
13. Предмет дослідження – сукупність об’єкта дослідження, аспекту дослідження, мети і методів дослідження.
14. Поняття про теорію, методологію і методи науки.
15. Ефективність науки. Кількісні показники і темпи розвитку.
16. Прогнозування науки і наукометрія. Аналіз цитування. Інформаційний “потоп”. Нерівномірність досягнень і розміщення науковців. Територіальна концентрація і “вткання мозків”. Інтернаціоналізація науки.

Питання для самоконтролю:

1. Функція науки.
2. Ціль науки.
3. Процес пізнання.
4. Складова в система наукових знань.
5. Систематизація знань.
6. Наукове дослідження.
7. Засоби наукового дослідження.

Тема 2. Основні категорії науки. Суть і особливості процесу наукового пізнання

1. Основні структурні елементи науки: принципи (постулати), проста абстракція (поняття, визначення), категорії, аксіоми, закономірності, закони.
2. Наукова гіпотеза.
3. Процес пізнання: спостереження – накопичення фактів – абстрактне мислення – практика.
4. Систематизація, узагальнене логічне осмислення.
5. Структурні елементи пізнання: факт – проста абстракція – категорія (складна абстракція).
6. Поняття про методи (способи) дослідження; загальні (спільні) і спеціальні (конкретні), нові і традиційні методи. Методи дослідження – інструмент вирішення завдань і конкретних задач. Якісні і кількісні методи.
7. Математизація і комп'ютеризація науки.
8. Моделювання. Концепція науки – алгоритм рішення сучасної наукової проблеми. Зв'язок категорій “гіпотеза” і “концепція”.
9. Теорія науки – сукупність наукових принципів і методів.
10. Суть методології науки як сукупності теоретичних і методологічних аспектів науки.
11. Чотири рівні методології: 1) найвищий – філософський метод; 2) рівень загальнонаукових принципів і форм досліджень; 3) конкретна наукова методологія; 4) методика і техніка досліджень.
12. Наукова парадигма.
13. Поняття про методика досліджень. Загальні методи пізнання: емпіричні і теоретичні. Спостереження, експеримент, логічні схеми (метод індукції, дедукції, аналогій). Аналіз і синтез. Повнота, однорідність, порівнянність, точність і достовірність фактів, їх критична оцінка, ранжування. Абстрагування, формалізація, моделювання. Евристичні методи.

Питання для самоконтролю:

1. Ділове спілкування.
2. Науковий стиль.
3. Науковий апарат.
4. Актуальність та новизна дослідження.
5. Аналіз наукової діяльності.
6. Накопичення наукових фактів.

Тема 3. Загальні наукові аспекти методології досліджень

1. Загальна структура дослідної роботи: 1) формування теми наукового дослідження; 2) формування мети і задач дослідження; 3) теоретичні дослідження; 4) експериментальні або емпіричні дослідження; 5) аналіз і оформлення наукового дослідження; 6) впровадження і ефективність наукового дослідження.
2. Вибір теми дослідження: науковий напрям, проблема, тема, підтеми, питання.

3. Роль наукових організацій у виборі конкретної теми дослідження.
4. Актуальність, новизна, ефективність (теоретичне, практичне значення) теми. Впровадження і апробація теми.
5. Вибір мети дослідження і формування на її основі конкретних завдань (задач). Первинні знання про тему і збір інформації.
6. Інформаційна база досліджень: носії і джерела інформації, їх види.
7. Збирання емпіричної (статичної та ін.) інформації. Значення сучасних інформаційних засобів (Інтернету та ін.). Методи збирання і первинної обробки інформації.
8. Теоретичні дослідження. Авторський внесок у розвиток наукової ідеї (власне відношення, вибір наукової бази, уточнення наукових понять, нові ідеї).
9. Вибір методології дослідження – схеми вирішення завдань.
10. Експериментальні (прикладні) дослідження: вибір конкретних методів і техніки, інструментів дослідження.
11. Аналіз і оформлення наукових досліджень. Методи аналізу. Формування висновків і пропозиції. Оцінка ефективності наукового дослідження.
12. Впровадження дослідження, його апробація. Практичне використання.
13. Винахідницька і конструкторська діяльність. Патентування.

Питання для самоконтролю:

1. Принципи навчання.
2. Можливості пізнання.
3. Діалектичний розвиток.
4. Принципи діалектики.

Тема 4. Структура дослідження. Розробка концептуальних положень і апарату дослідження.

1. Поняття актуальності дослідження та визначення ступеня його наукової розробки.
2. Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження.
3. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження.
4. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження. Формулювання загальної і проміжної цілей дослідження.
5. Вибір методології, опорних теоретичних положень дослідження. Визначення ходу та передбачуваних результатів дослідження.
6. Побудова гіпотези дослідження, вибір методів дослідження.
7. Види гіпотез: нульова, описова, пояснювальна, основна, робоча, прогностична.
8. Складання робочого плану.

Питання для самоконтролю:

1. Зміст і наукова аргументація.

2. Підготовка матеріалів дослідження.
3. Підготовка відкликань і рецензій на письмову роботу.
4. Рецензії на наукову роботу.

Тема 5. Розробка та експериментальна перевірка моделі, головних ідей, концептуальних положень, що покладені в основу дослідження.

1. Збирання та накопичення матеріалів дослідження. Організація і проведення експерименту:
 - перевірка експериментальної документації;
 - вибір засобів вимірювання, їх конструювання;
 - обробка результатів спостереження.
2. Які вимоги до побудови моделі Ви знаєте? Наведіть приклади використання моделей при прийнятті управлінських рішень.
3. Аналіз і узагальнення даних дослідження.
4. Визначення репрезентативності висновків.
5. Співставлення результатів дослідження із теорією. Аналіз розходжень.
6. Уточнення теоретичних моделей, досліджень та висновків.
7. Проведення додаткових експериментів.
8. Реалізація результатів виконаного дослідження.

Питання для самоконтролю:

1. Техніка швидкого читання.
2. Система умовних позначок.
3. Перевага плану.
4. Комбінація основних і простих тез.
5. Тематичний конспект.
6. Базові джерела досліджень.

Тема 6. Обробка даних дослідження та оформлення результатів.

1. Основні вимоги щодо написання роботи: стисливість, логічність, конкретність.
2. Стандарти оформлення (паперу, друкування, посилання на джерела, ілюстрацій, скорочень, аббревіатур, формул та ін.).
3. Правила оформлення і вимоги щодо статей, доповідей про роботу, тез доповідей, монографій, студентських робіт, дисертацій, звітів, та ін.

Питання для самоконтролю:

1. Значення формалізації.
2. Прийоми пізнання.
3. Гносеологічна основа.
4. Емпірико-теоретичні методи наукового дослідження.

СТРУКТУРА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема заняття 1: Предмет, мета і завдання курсу “МНД (за спеціальністю)”.

1. Предмет, мета, завдання, структура курсу “МНД”.
2. Функції науки. Наукове і ненаукове пізнання світу.
3. Критерій правдивості науки – практика.
4. Система наукових знань. Фундаментальні і прикладні науки. Природничі, суспільні і гуманітарні науки. Метанаука.
5. Роль міждисциплінарних досліджень.
6. Структура науки: об’єкт, предмет дослідження. Поняття про теорію, методологію і методи науки.
7. Ефективність науки. Кількісні показники і темпи розвитку. Прогнозування науки і наукометрія.

Тема заняття 2: Основні категорії науки. Суть і особливості процесу наукового пізнання.

1. Основні структурні елементи науки: принципи (постулати), проста абстракція (поняття, визначення), категорії, аксіоми, закономірності, закони. Поняття про наукову гіпотезу.
2. Процес пізнання: спостереження – накопичення фактів – абстрактне мислення – практика.
3. Поняття про методи дослідження; загальні (спільні) і спеціальні (конкретні), нові і традиційні методи.
4. Якісні і кількісні методи. Математизація і комп’ютеризація науки. Роль моделювання.
5. Концепція науки – алгоритм рішення сучасної наукової проблеми.
6. Теорія науки – сукупність наукових принципів і методів.
7. Чотири рівні методології: 1) найвищий – філософський метод; 2) рівень загальнонаукових принципів і форм досліджень; 3) конкретна наукова методологія; 4) методика і техніка досліджень. Наукова парадигма.
8. Загальні методи пізнання: емпіричні й теоретичні.
9. Аналіз і синтез. Евристичні методи пізнання.

Тема заняття 3: Загальні наукові аспекти методології досліджень.

1. Загальна структура дослідницької роботи, її основні складові і етапи проведення.
2. Вибір теми дослідження. Актуальність, новизна, ефективність теми. Впровадження і апробація теми.
3. Вибір мети дослідження і формування його завдань.
4. Інформаційна база досліджень. Способи первинної обробки інформації, її джерела і носії.

5. Вибір методології дослідження – схеми і способів вирішення завдань.
6. Аналіз і оформлення наукових досліджень. Оцінка ефективності наукового дослідження.
7. Впровадження і апробація наукового дослідження. Його практичне використання.

Тема заняття 4: Структура дослідження. Розробка концептуальних положень і апарату дослідження.

1. Поняття актуальності дослідження та визначення ступеня його наукової розробки.
2. Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження.
3. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження.
4. Формулювання загальної і проміжної цілей дослідження.
5. Вибір методології, опорних теоретичних положень дослідження.
6. Визначення ходу та передбачуваних результатів дослідження. Побудова гіпотези дослідження, вибір методів дослідження.
7. Види гіпотез: нульова, описова, пояснювальна, основна, робоча, прогностична. Складання робочого плану.

Тема заняття 5: Розробка та експериментальна перевірка моделі, головних ідей, концептуальних положень, що покладені в основу дослідження.

1. Збирання та накопичення матеріалів дослідження. Організація і проведення експерименту:
 - а. перевірка експериментальної документації;
 - б. вибір засобів вимірювання, їх конструювання;
 - в. обробка результатів спостереження.
2. Приклади використання моделей при прийнятті управлінських рішень.
3. Аналіз і узагальнення даних дослідження. Визначення репрезентативності висновків.
4. Співставлення результатів дослідження із теорією. Аналіз розходжень.
5. Уточнення теоретичних моделей, досліджень та висновків. Проведення додаткових експериментів.
6. Реалізація результатів виконаного дослідження.

Тема заняття 6: Обробка даних дослідження та оформлення результатів.

1. Основні вимоги щодо написання роботи: стисливість, логічність, конкретність.

2. Стандарти оформлення (паперу, друкування, посилання на джерела, ілюстрацій, скорочень, аббревіатур, формул та ін.).
3. Правила оформлення і вимоги щодо статей, доповідей про роботу, тез доповідей, монографій, студентських робіт, дисертацій, звітів, та ін.
4. Проблема плагіату та посилання на певний науковий текст.

Самостійна робота

1. Історичний нарис становлення і розвитку наукового пізнання світу.
2. Специфіка і відмінності різних форм пізнання світу (містичної, релігійної, художньої і наукової).
3. Сучасні особливості розвитку науки.
4. Труднощі й особливості проведення міждисциплінарних наукових досліджень.
5. Проблеми прогнозування розвитку науки та оцінки її ефективності.
6. Суть і значення “наукометрії”.
7. Види і способи систематизації фактичного матеріалу.
8. Суть і значення теоретичних і емпіричних методів пізнання.
9. Вимоги щодо збирання і систематизації емпіричних фактів.
10. Границі й суть використання евристичних методів рішення.
11. Специфіка методології соціально-економічних досліджень.
12. Вплив методики проведення наукового дослідження на структуру роботи.
13. Специфіка теоретичного розділу роботи і вимоги щодо систематизації основних наукових ідей і категорій. Авторський внесок у теоретичні дослідження.
14. Використання графічних методів наукового дослідження.
15. Умови об’єктивності і основні правила проведення соціологічних досліджень.
16. Мотивація наукової творчості.
17. Вплив особистості на вибір форми наукової діяльності.
18. Інтелектуальні, психологічні, моральні, освітні вимоги до науковця.
19. Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми.
20. Формування та обґрунтування наукових гіпотез.
21. Основні етапи роботи з літературними джерелами в рамках наукового дослідження.
22. Види записів, які необхідні під час роботи з науковою літературою.
23. Сучасна інформаційна база наукових досліджень.
24. “Інформаційний потоп” і як в ньому орієнтуватися.
25. Правдивість сучасних джерел інформації.
26. Логіка подання матеріалу у науково-дослідних роботах.
27. Вимоги до структури наукових статей, встановлені вищою атестаційною комісією (ВАК) України.
28. Відмінність вимог до наукової доповіді та наукової статті.
29. Форми представлення результатів наукових досліджень.

30. Основні елементи наукового дослідження, які необхідно виявити в процесі структуризації наукової статті.

Перелік тем рефератів.

1. Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності.
2. Понятійний апарат, зміст та класифікація наук.
3. Організація наукової діяльності в Україні.
4. Процес наукового дослідження, його характеристика та етапи проведення.
5. Науково-дослідницька діяльність студентів.
6. Вибір теми та реалізація наукового дослідження.
7. Ефективність наукових досліджень.
8. Поняття про методологію досліджень, види та функції наукових досліджень.
9. Методи та техніка наукових досліджень.
10. Методи емпіричного дослідження.
11. Методи досліджень на емпіричному та теоретичному рівнях.
12. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень.
13. Спостереження як метод наукового дослідження.
14. Опитування як метод наукового дослідження.
15. Тестування як метод наукового дослідження.
16. Методи математичної статистики у наукових дослідженнях проблем фізичного виховання та спорту.
17. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі.
18. Техніка роботи зі спеціальною літературою.
19. Загальні положення щодо виконання курсових та випускних робіт.
20. Курсова і дипломна роботи, особливості виконання.
21. Етапи роботи над дослідженням та оформленням курсової та дипломної робіт.
22. Захист дипломної роботи.
23. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.
24. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
25. Наукова монографія, наукова стаття, теза доповіді.
26. Реферат, доповідь, виступ, книги.
27. Науковий апарат наукового дослідження.
28. Структура описової частини результатів наукового дослідження.
29. Правила оформлення списку використаних джерел.
30. Методика підготовки та оформлення публікацій до видання.
31. Форми звітності при науковому дослідженні.

Вимоги до оформлення рефератів

Реферат не є дослівним переказом тексту підручника або навчального посібника, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему,

творчо перероблену на основі знайомства зі станом сучасних наукових досліджень (науково-проблемний реферат) або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядово-інформаційний реферат). Реферат має бути виконано самостійно. Мета написання реферату полягає у набутті здобувачем знань, вмінь та навичок працювати з науковою літературою і нормативно-правовими актами, самостійно аналізувати та узагальнювати матеріал, робити і формулювати власні висновки та пропозиції. За допомогою рефератів здобувач глибше вивчає найбільш складні проблеми навчальної дисципліни, вчиться правильно оформлювати роботу та докладати результати своєї праці. Підготовка реферату включає в себе наступні етапи: 1) вибір теми; 2) підбір і вивчення спеціальної літератури та нормативно-правових актів; 3) складання плану реферату; 4) викладення змісту теми; 5) оформлення реферату; 6) усний виклад реферату.

1. Вибір теми.

Здобувач самостійно обирає тему реферату з запропонованого переліку. Допускається закріплення декількох здобувачів за однією і тією ж темою реферату. В такому разі на заняттях один з них доповідає, а інші виступають з доповненнями чи уточненнями. Здобувач може в обсязі навчальної програми дисципліни сам запропонувати тему реферату, узгодив її з викладачем. При виборі теми здобувачу слід керуватися своїми інтересами до певної проблеми, можливостями підбору літератури та інше.

2. Підбір і вивчення спеціальної літератури.

Роботу над рефератом потрібно починати з вивчення стосовно обраної теми відповідного розділу підручника, навчального посібника, конспекту лекції. Після того як загальне уявлення про обрану тему склалося, здобувачу слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню літератури, орієнтовний список якої наведено після кожної теми. Однак запропонований перелік джерел не повинен зв'язувати ініціативу здобувача. Він може та мусить використовувати інші роботи, самостійно підібрані внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою. Вивчаючи ту чи іншу наукову працю, здобувач повинен сприймати її крізь призму тих основних проблем, що їх вирішував автор. Без усвідомлення проблеми неможливо виділити головне й істотне, важко відокремити тезу від аргументів і практично неможливо перебороти формальне ставлення до змісту досліджуваної праці.

3. Складання плану реферату.

Після ознайомлення з літературою здобувач складає план реферату, в якому конкретизує питання обраної теми та який включає в себе: - вступ; - основну частину (виклад змісту теми); - висновки; - список використаної літератури. Вступ є обов'язковою частиною реферату, в якому стисло обґрунтовується актуальність, наукова і практична значимість обраної теми, вказується на її місце у структурі курсу теорії держави і права, формулюються цілі дослідження. Основна частина реферату складається з розділів та підрозділів, в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому слід мати на увазі, що кількість розділів та підрозділів не регламентується, але

недоцільно їх робити невеликими за обсягом. Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи. При визначенні назв розділів і підрозділів необхідно знати, що назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу. Заключна частина реферату має містити висновки, в яких формулюються результати дослідження, оцінки проаналізованого матеріалу, пропозиції чи рекомендації з досліджуваної проблематики. Вступ і висновки реферату разом не повинні перевищувати одну чверть його обсягу.

4. Викладання змісту теми.

Після підбору і вивчення літератури, визначення плану реферату слід приступити до узагальнення та систематизації зібраного матеріалу. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним та послідовним. Викладати матеріал у рефераті рекомендується у безособовій формі висловлювання (наприклад, «вважаємо», «думаємо», «рахуємо» та інше). Необхідно вживати терміни, властиві даній науці, уникати незрозумілих понять та складних граматичних оборотів. Допускається змінювати терміни, окремі слова і словосполучення прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту реферату. При використанні цитат з літературних та наукових джерел слід пам'ятати, що вони необхідні для підтвердження думки автора реферату, або ж для висловлювання своєї думки на протигагу іншій. Занадто зловживати ними не слід. Здобувачу доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні реферату і які можуть привести до незадовільної оцінки: - механічне, дослівне переписування використаної літератури; - поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень; - невідповідність між змістом роботи та її планом; - абстрактний виклад теми, відсутність посилань - недбалість і неграмотність викладу. Отже, основними вимогами до написання реферату є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну юридичну літературу.

1. Оформлення реферату.

Здобувач повинен пам'ятати, що через оформлення реферату, його зовнішній вигляд, викладач формує першу думку про зміст матеріалу. Тому кожному здобувачу необхідно опанувати техніку й етику оформлення наукової праці та дотримуватись стандартних вимог, які висуваються щодо рефератів. Починається робота з титульного листа, який оформлюється згідно зі зразком. Після титульного листа, на другій сторінці реферату подається план роботи. Кожна структурна частина роботи повинна починатися з нової сторінки та мати заголовок, який відповідає плану реферату. Заголовки слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапок в кінці, не підкреслюючи. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, тоді їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається. Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше ніж три інтервали, якщо реферат виконаний рукописним або

машинописним способом, та не менше ніж два інтервали, якщо робота виконана за допомогою комп'ютера. Розділи слід нумерувати арабськими цифрами без крапок в кінці. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номеру розділу і порядкового номеру підрозділу, відокремлених крапкою (наприклад — 1.1, 1.2). Усі сторінки, починаючи з третьої, послідовно нумеруються з проставленням арабських цифр за загальним правилом у верхньому правому куті, без крапки в кінці. Слід мати на увазі, що першою сторінкою реферату є титульний лист, на якому нумерація сторінки не ставиться, але враховується при нумерації наступних сторінок.

Реферат пишеться чітким, розбірливим почерком, або друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (розмір 210x297 мм) через півтора міжстрокових інтервали (для комп'ютера), з обов'язковим додержанням при цьому такої ширини полів: зверху і знизу — 20 мм, зліва — 25-30 мм, справа — 10 мм. На одній сторінці повинно бути не більше 32-40 рядків. Робота повинна бути зброшурована і підшита. На останній сторінці ставиться число, місяць та рік виконання роботи, а також підпис виконавця.

Оформлення списку використаної літератури є важливою складовою написання реферату. В список включаються тільки ті джерела, які використовувались при написанні реферату або на які зроблено посилання у самій роботі.

Список літератури в загальний обсяг реферату не включається, але нумерація сторінок продовжується. До спеціальної літератури відносяться монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті та ін. Дані джерела розміщуються в алфавітному порядку назв або прізвищ перших авторів. Необхідно записувати джерела у відповідності до вимог бібліографічного опису літератури. Важливе значення має правильне оформлення посилань на джерела та матеріали, які здобувач використовує при написанні реферату. Рекомендується наступний варіант оформлення посилань. Нумерація усіх посилань з визначенням номера джерела даного посилання у списку використаної літератури. У такому разі посилання оформлюється у квадратних дужках з вказуванням сторінки.

2. Усний виклад реферату.

Після написання реферату здобувач повинен його зміст доповісти на занятті. Здобувач протягом п'яти хвилин має викласти основні положення розділів та підрозділів реферату, розкрити сутність роботи, зробити висновки. Після виступу, при необхідності, відповісти на запитання викладача та інших учасників заняття. За результатами обговорення написаного і докладеного реферату здобувачу виставляється відповідна кількість балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Обсяг реферативної роботи має складати – 10-15 сторінок. До загального обсягу роботи не входять додатки, глосарій, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів підлягають суцільній нумерації.

Робота має бути акуратно написана від руки або надрукована з дотриманням стилістичних і граматичних норм. У тексті обов'язково повинні бути посилання на літературу та інші джерела, що використовувалися при підготовці реферату.

Текст реферативної роботи викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4.

Академічна доброчесність

При вивченні навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень (за спеціальністю)» здобувач вищої освіти повинен знати, що її викладання ґрунтується на засадах академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання; повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми.

Питання до заліку з дисципліни «Методологія наукових досліджень (за спеціальністю)»

1. Наукове пізнання та його особливості.
2. Класифікація принципів науки і наукового пізнання. Критерії науковості знання.
3. Форми організації наукового знання: факт, положення, поняття, категорія, принцип, закон, теорія, ідея, гіпотеза, парадигма.
4. Види та ознаки наукового дослідження.
5. Специфіка наукового методу. Співвідношення методології та методики наукового дослідження.
6. Типологія методів наукового пізнання: спеціальні та загальнонаукові.
7. Класифікація та характеристика загальнонаукових методів.
Загальнонаукові методи: теоретичні та емпіричні.
8. Теоретичні методи пізнання: абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, побудова теорій, ідеалізація, мисленнєвий експеримент, математичні методи, аксіоматичні методи, гіпотетико-дедуктивний, історичний і логічний метод.
9. Емпіричні методи: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Лабораторні та польові експерименти. Метод експертних оцінок.

10. Співвідношення теоретичних та емпіричних методів у науковому дослідженні.
11. Етапи наукового дослідження: постановка проблеми, вироблення методології, збір та аналіз фактів, експеримент, висновки, апробація.
12. Наукова проблема як основа задуму дослідження. Актуальність проблеми та її обґрунтування.
13. Категоріальний апарат наукового дослідження.
14. Мета, об'єкт, предмет дослідження.
15. Наукова новизна, її функції. Теоретична та практична значущість дослідження.
16. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень. Види фактів. Джерела даних.
17. Джерела інформації та їх використання у науково-дослідницькій роботі. Особливості інформаційного пошуку при проведенні наукового дослідження. Проблема плагіату та посилання на певний науковий текст.
18. Експеримент як засіб отримання нових знань. Розробка методики експерименту. Обробка експериментальних даних.
19. Вибіркові оцінки коректності математичної обробки результатів експерименту. Вимоги щодо проведення статистичних спостережень.
20. Опитування та моніторинг як прикладні методи.
21. Методи статистичного аналізу: кореляційний, факторний аналіз, метод імплікаційних шкал, контент-аналіз. Похибки вимірювання.
22. Стил ь писемної наукової мови.
23. Правила цитування та посилання на використані джерела.
24. Поняття про академічну доброчесність.

Засоби діагностики результатів навчання

- 1) усні опитування на практичних заняттях – індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда (оцінюється рівень розуміння здобувачем теоретичного матеріалу, вміння формулювати запитання по темі та давати на нього відповідь, якість підготовки домашнього завдання);
- 2) перевірка практичних завдань на практичних заняттях – письмове тестування; вирішення дослідницьких задач; в тому числі перевірка вміння аналізувати й застосовувати одержані знання для вирішення практичних завдань; перевірка результатів виконання завдань для самостійної роботи.
- 3) залік, як форма контролю, передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача не менше 60 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти. Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100-бальною шкалою	За національною шкалою	
	для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт	для заліків
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

Рекомендована література

Основна

1. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків: ХНАУ, 2017. - 272 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Право, 2017. - 448 с.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. - 368 с.
4. Дегтярьов А. В., Кокодій М. Г., Маслов В. О. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. - 78 с.
5. Євтушенко М.Ю., Хижняк М.І. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник – Центр учебной литературы, 2019.- 350с.
6. Костюкевич В. М., Коннова М. В. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник. Вінниця, 2017. - 172с.
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К. : Центр навчальної літератури, 2017. - 350 с.
8. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. 2-ге вид.. К. : Алерта, 2019. - 492 с.
9. Малигіна В. Д. Методологія наукових досліджень. Рівне. 2016. - 247 с.
10. Щербак Т. І., Важинський С. Е. Методика та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. - 260 с.

Допоміжна:

11. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. - 169 с
12. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ, 2016. - 16 с.
13. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії) – Харків : Право, 2019. – 40 с. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 928-VIII від 25.12.2015 - Відомості Верховної Ради України, 2016, № 3, ст. 25.
14. Мальська М. П. Організація наукових досліджень : навчальний посібник / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк. – К.: «Центр учбової літератури», 2017. – 136 с.
15. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посіб./ І.С. Добронравова, О.В. Руденко, Л.І. Сидоренко та ін.; за ред.. І.С. Добронравової(ч.1), О.В. Руденко(ч.2).-К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. - 607с.
16. Методологія наукових досліджень [Текст] : навч. посіб. / Ладанюк А. П., Власенко Л. О., Кишенько В. Д. ; Нац. ун-т харч. технологій. - Київ : Ліра-К, 2018. - 351 с.

17. Методологія та організація наукових досліджень [Текст]: Навч. посіб./ Л.Г. Ліпич, С.М. Бортнік, Л.Г. Волинець та ін. ; за аг. Ред.. Л.Г. Ліпич. – Луцьк: Вежа-Друк, 2018. – 220с.
18. Наказ МОНУ № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації»
19. Національний стандарт України «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання» ДСТУ 3008:2015.– К.: ДП «УкрНДНЦ», 2016. - 31 с.
20. Якорнов Є.А. Організація наукових досліджень та розробок в галузі телекомунікацій. Навчальний посібник - К.: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. – 241 с.

Підписано до друку 28.08.2020 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк.1,75 .
Наклад 50 прим. Зам. № 1943.

Видавництво Б. І. Маторіна
84116, м. Слов'янськ, вул. Батюка, 19.
Тел.: +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
